

Metodika exkurzí

1 Úvod

1.1 Vymezení problematiky

Exkurze patří k nejrozšířenějším formám interakcí mezi vzdělávacími institucemi a světem práce. Jako takové jsou ovšem často zaměňovány s výletem, od něhož se však liší rozsahem, odborným obsahem a konkrétní formou provedení. V Pedagogickém slovníku je exkurze definována jako: „Skupinová návštěva významného nebo zajímavého místa či zařízení, která má poznávací cíl. Jedna z organizačních forem výuky konaných v mimoškolním prostředí, má přímý vztah k obsahu vyučování: ilustruje, doplňuje, rozšiřuje žákovu zkušenost“ (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, 2009). Základním přínosem exkurze je propojení teoretických poznatků s praxí s využitím metody pozorování objektů a procesů, ale také z diskusí s odborníky z praxe přímo na jejich pracovišti.

1.2 Účel zpracování metodiky

Cílem této metodiky je poskytnout praktický návod, jak maximálně efektivně využít exkurzi pro rozvoj kompetencí, znalostí a dovedností žáků ve vazbě na druh exkurze, stanovené cíle s přihlédnutím k specifikům žáků.

2 Teoretická část

Při praktické realizaci exkurze je třeba mít na paměti základní východiska, zejména to, komu je exkurze určena a jaký cíl sleduje. Od toho se odvíjí její obsah, který musí tyto specifika reflektovat.

2.1 Cílové skupiny

Cílové skupiny lze dělit dle řady kritérií. Některé značně limitují či přímo omezují určité druhy exkurzí z hlediska legislativy a bezpečnosti práce či schopností cílové skupiny poznatky z exkurze skutečně využít. Je důležité si s poskytovatelem exkurze cílovou skupinu ujasnit a kde je to možné, program postavit skutečně na míru.

2.1.1 Dle věku a stupně vzdělávání

Základní dělení představuje věk žáků a konkrétní stupeň vzdělávání. Některé firmy exkurze žáků mladších 15 let vůbec neumožňují. Jiné mají interními předpisy stanoven s ohledem na věk nižší maximální počet osob ve skupině. Toto kritérium hraje velkou roli při plánování z pohledu délky a obsahu exkurze. Exkurze by obecně měly být maximálně praktické, nicméně u mladších žáků je tento požadavek naprosto zásadní, jelikož schopnost abstrakce a soustředění u nich bývá na nižší úrovni. Exkurze s delší teoretickou částí jsou tak vhodné spíše pro žáky středních škol, kteří dokáží s látkou pracovat v rámci ve škole nabytých poznatků.

2.1.2 Dle oboru zdělávání

Exkurze by měla respektovat obor vzdělávání. To je zásadní při volbě zaměření místa dle druhu exkurzí (viz níže 2.2) a volbě cílů (níže 2.3). Exkurze by měla být v souladu s kurikulárními dokumenty školy. Žáci odborných škol by se měli zaměřit na exkurze blízké jejich oboru vzdělávání (nikoli však výhradně), zatímco u oborů všeobecných s nižší primární profilací existuje větší prostor pro zaměření dle individuálních preferencí a předpokládaného profesního směřování (případně jiného využití výstupů exkurze).

2.1.3 Dle specifik

Při plánování exkurzí je nutno vzít v potaz také další specifika žáků, obzvláště pak, pokud se exkurze týká žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a zdravotními hendikepy. Již při domlouvání exkurze je nutné ověřit, zda je takováto exkurze pro žáky vůbec vhodná a případně upravit její délku, personální zajištění, či zajistit potřebné kompenzační pomůcky (více viz kap. 4).

V úvahu připadá také genderové hledisko (více viz kap 2.2.3).

2.2 Cíle exkurzí

Cíl je při plánování exkurze prvořadý. Cíl musí být předem stanoven – od něj se odvíjí zaměření i konkrétní obsah exkurze. Cíl musí respektovat cílovou skupinu (viz výše). Všichni aktéři musí být s cílem srozuměni a přispívat k jeho naplnění.

Níže uvádíme základním, spíše indikativní seznam obecných cílů. Je třeba vést v patrnosti, že tyto cíle se mohou prolínat, doplňovat a navzájem podporovat.

Obecně stanovené cíle by pak měly být konkretizovány do podoby konkrétních cílů vzdělávacích, bez nichž by byla exkurze jen pouhým výletem. Cíle by měly být uvedeny včetně vazeb na kurikulární dokumenty školy, čímž je garantován přínos exkurze a předpoklad pro další využití jejích výstupů.

Od stanovených cílů by se měla odvíjet příprava – zejména formulace otázek, na které budou žáci hledat odpověď před a v průběhu akce, příprava pracovních listů, zpracování úkolů po exkurzi.

2.2.1 Rozvoj občanských kompetencí

Exkurze s tímto cílem by měla přispět lepšímu pochopení základních principů, na nichž spočívají zákony a společenské normy, základních ekologických souvislostí a environmentálních problémů, respektování přesvědčení druhých lidí, chápání tradic a kulturního i historického dědictví, posílení pozitivního postoje k uměleckým dílům, kultuře a tvořivosti.

K naplňování těchto cílů mohou sloužit exkurze do institucí jako jsou muzea, instituce veřejné správy, skanzeny, farmy.

Pokud se těžiště cílů exkurze nalézá v této oblasti, je vhodné koncipovat doprovodné úkoly tak, aby se přímo dotýkaly běžného života se záměrem zodpovědět otázku, jak konkrétně ho tato oblast ovlivňuje. Zde se primárně nabízí reflexe exkurze formou slohové práce v hodině ČJ, referátu nebo prezentace v předmětech s tématem exkurze souvisejících.

2.2.2 Rozvoj odborných kompetencí

Velice rozšířenou a přínosnou formu exkurze představují exkurze s cíli, které pomáhají rozvíjet odborné znalosti, dovednosti a kompetence žáků díky přímému kontaktu s praxí. Přímou se nabízí možnost využití exkurzí pro praktické představení látky z fyziky, chemie, matematiky či biologie. Velmi využívané jsou tyto exkurze u odborných středních škol. I zde je zásadní provázat jednotlivé fáze exkurze (viz níže) – tedy přípravu, realizaci a vyhodnocení konkrétním úkolem, který jimi prostupuje. Žáci by měli již v rámci přípravy vědět, na co se mají zaměřit a s čím budou následně pracovat. Exkurze tak může výrazně přispět k lepšímu pochopení probírané látky, protože umožní vyvézt učivo z neuchopitelné abstrakce. Splnění cíle odpovídá na otázky „proč se to učím“ a „jak to vypadá v praxi“.

2.2.3 Kompetence pro volbu profesního směřování

Zejména na základních školách se jedná zřejmě o nejčastější cíl exkurzí. Žáci získají informace o tom, jak vlastně konkrétní profese vypadá, jaká je realita moderních provozů, jaké jsou nároky na zaměstnance a jaké benefity mohou zaměstnanci očekávat. Při přípravě je vhodné se zaměřit na to, aby si žáci o firmě zjistili co nejvíce a připravili si konkrétní otázce. Platí, že odborník z praxe je pro žáky důvěryhodnější autoritou ve světě práce nežli učitel, je proto žádoucí z exkurze vytěžit co nejvíce informací. Jako zdroj informací o firmě poslouží webové stránky a FB společnosti, ale také další internetové zdroje např. Atmoskop.cz, na němž lze nalézt hodnocení firmy z pohledu zaměstnanců.

Při takto motivovaných exkurzích je nutno brát v potaz, že související profesní směřování si zvolí jen malá část žáků. Cíle a program by proto měly být voleny tak, aby si z exkurze něco odnesli i ti ostatní. Takto zaměřené exkurze by ideálně měly pomoci představit obory ve větší šíři – žáci by tak měli mít možnost navštívit různě orientované firmy, což nebývá pravidlem, protože nejčastěji exkurze umožňují zejména technicky orientované větší provozy a řada pedagogů tak volí „cestu menšího odporu“ a na pestrost exkurzí co do zaměření firem rezignuje.

Jednou z možných cest je rozdělení tříd do několika skupin a ve spolupráci s jinými třídami (u větších škol), nebo s jinými školami uskutečnit několik exkurzí v rámci jednoho projektového dne, kdy žáci navštíví firmy z oborů, které je opravdu zajímají. Strategie ovšem mohou být voleny různě. Některé projekty se zaměřují například na propagaci technických oborů, kde je představení technických oborů žákům, které dosud nezajímají, primárním cílem.

V úvahu je třeba brát také genderové hledisko. Řada oborů je chápána primárně jako mužské (zejména technické a IT obory), nebo naopak jako ženské (např. některé obory zdravotní a

sociální oblasti), přičemž toto chápání je produktem hluboko zakořeněných stereotypů, které se přirozeně multiplikují. Je vhodné zvážit i toto hledisko a využít exkurze k představení oborů, o nich by dívky či chlapci na základě stereotypů primárně vůbec nepřemýšleli a přispět tak k odbourávání genderové segregace ve vzdělávání.

2.2.4 Firemní kultura

Specifickou kategorií cílů, úzce související s cíli předchozími, představuje poznání firemní kultury, specifických profesů ve firmě a role společenské odpovědnosti zaměstnavatelů. Tento cíl může a nemusí mít vazbu na konkrétní obor – může se prolínat s cílem usnadnit volbu povolání, ale také s cílem podpory občanských kompetencí. Význam kultury pro úspěšnost organizace je již dnes považován za prokázaný a dále roste. Kultura má přímý vliv na výkonnost firmy, motivovanost a angažovanost zaměstnanců a dá se využít i pro rozvoj měkkých kompetencí žáků.

2.3 Druhy exkurzí

S výše uvedenými cíli úzce souvisí druhy exkurzí. Jejich vymezení není pevně dané, typologie může být jistě širší, nicméně níže uvádíme tři základní. Rovněž tyto exkurze se mohou prolínat a navzájem doplňovat. Z hlediska logistiky je vhodné skládat celodenní projektové dny se zastoupením všech segmentů.

2.3.1 Exkurze do firem

Exkurze do firem umožňují seznámit se s firemní kulturou a konkrétními profesemi, pochopit firemní procesy i praktickou aplikaci teoretických znalostí a dovedností. Obzvláště u žáků odborných škol je taková exkurze skvělou možností seznámit se moderními postupy a přístroji, které ze školního prostředí neznají, či znají pouze teoreticky. Exkurze ve firmě může také pomoci při hledání místa odborné praxe či odborného výcviku. Exkurzi je vhodné vést maximálně interaktivně – zapojit do ní více zaměstnanců firmy a přizpůsobit možnostem provozu. Právě u firemních exkurzí je zásadní otázka bezpečnosti a kapacit skupiny. Počet návštěvníků je obvykle limitován interními směrnici firmy, ale v úvahu je potřeba brát i další hlediska, jako je prostorové uspořádání, hlučnost apod.

„Učitel by měl volit exkurze do takových podniků, které jsou z hlediska formování vědomí budoucího odborníka neúčinnější – např. do podniků s moderními technologiemi, výrobou produktů s vyšší přidanou hodnotou nebo společensky potřebnými“ (Krotký 2017).

Vzorový průběh exkurze:

- Představení firmy – její historie a současnosti, oboru podnikání, produktu, který vyrábí či nabízí, ale také firemní kultury, hlavních pracovních pozic, mzdového ohodnocení. V rámci této části mohou být zodpovídány otázky, které si žáci připravili.
- Součástí exkurze ve firmě musí být proškolení o bezpečnosti (viz níže bod 3.1).

- Hlavní část – prohlídka provozu. Prohlídka by měla být vedena kompetentním odborníkem, který provozu skutečně rozumí, případně by se měli průvodci v jednotlivých úsecích vystřídat. Není vhodné, pokud exkurzy vede někdo z administrativy a nemá potřebnou odbornost.
- Na konci exkurze by měl být ještě jednou prostor na zodpovězení případných dotazů.

2.3.2 Exkurze do škol

Exkurze do škol tvoří užitečnou provazbu mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Žáci dostanou možnost seznámit se s prostředím školy, na které by mohli pokračovat na své vzdělávací dráze. Exkurze bývají často spojeny s Otevřeným dnem školy, případně (a optimálně) s Ukázkovým dnem. Exkurze ve formě „ukázkového dne“ je jednodenní akce s cílem seznámit žáky s konkrétním oborem, jeho možnostmi a perspektivami uplatnění. Důležitou součástí je možnost osobně si vyzkoušet určitý pracovní postup, pracovat s konkrétními pracovními nástroji a přístroji a na základě odborného vedení získat představu o tom, co je možné v jednotlivých oborech. Kvalitním nastavením a vlastní realizací Ukázkového dne může žák zjistit, zda má pro daný obor manuální a osobnostní předpoklady, zda mu je blízký či nikoli.

Vzorový průběh exkurze:

- Představení propagovaných oborů, činností SŠ a SOU, vyučovaných oborů, specifik, možností uplatnění na regionálním trhu práce – formou přednášky či prezentace spojené s prohlídkou prostor a zázemí školy.
- Zabezpečení školení bezpečného chování v dílnách (BOZP) školeným pracovníkem školy.
- Praktická ukázka v dílnách, laboratořích či učebnách.
- Žáci si obor „osahají“ a vyzkouší si jednotlivé pracovní postupy.
- Na závěr vypracují žáci krátký kvíz nebo hádanku vztahující se k praktickým i teoretickým informacím z představených oborů.

Většina středních i vysokých škol má s touto formou exkurze zkušenosti, důležité je tak domluvení termínu a konkrétního oboru.

2.3.3 Exkurze do institucí

Často využívanou formu představují exkurze do institucí neformální vzdělávání, které připravují pro školy speciální programy jako jsou muzea nebo science centra. Oblíbené jsou také instituce veřejné správy, například parlament nebo soudy.

Výhodou těchto exkurzí je skutečnost, že jsou již povětšinou předem připravené, jasně vymezené z hlediska obsahu i cílů a didakticky optimalizované na míru cílové skupině i vzdělávacím plánům škol. Různé programy jsou veřejně přístupné na internetu, limitující bývá pouze kapacita, proto je vhodné si exkurze zamlouvat s patřičným předstihem.

3 Praktická část

3.1 Bezpečnost a legislativa

Otázka bezpečnosti práce je u mimoškolních aktivit zásadní. Exkurze je školní akcí, vztahují se na ni pravidla ukotvená ve školním řádu. Ve spolupráci s žáky je možné domluvit se ještě na dalších. Seznámení s pravidly žáci potvrzují svým podpisem.

Školský zákon bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů prakticky neupracuje a žádná speciální vyhláška zatím neexistuje, takže vše v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů záleží na tom, jak si to zařídí ředitel, resp. škola – tedy jaká pravidla dohledu nad žáky si stanoví. A to může být právě s ohledem na místní podmínky různé.

Doporučuje se ošetřit také souhlasem rodičů, tedy dokumentem, který zákonní zástupci před akcí podepisují.

Z pohledu práva má výuka mimo školu srovnatelné podmínky jako výuka ve škole. Obecně tak platí, že škola odpovídá za veškerou škodu vzniklou žákovi, a to i když neporušila žádnou svoji povinnost (tzv. objektivní odpovědnost).¹ To platí jak pro újmu na zdraví, tak také pro škodu na majetku. Výjimkou z tohoto pravidla jsou následující případy, kdy škola odpovědná není, pokud škoda vznikla:

- (a) Tím, že žák svým zaviněním porušil předpisy nebo pokyny k zajištění bezpečnosti, ačkoliv s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly soustavně vyžadovány a kontrolovány;
- (b) V důsledku opilosti žák nebo v důsledku zneužití jiných návykových látek, pokud škola nemohla vzniku škody zabránit;
- (c) Tím, že se žák choval v rozporu s obvyklým způsobem chování, přestože si musel být vědom, že si může způsobit újmu na zdraví.²

Většina firem má ohledně exkurzí své interní směrnice a většinou požaduje na začátku exkurze krátké proškolení o bezpečnosti na pracovišti, přičemž žáci stvrzují tuto skutečnost podpisem.

Standardně má při vzdělávání mimo školu na každých započatých 25 žáků základní školy připadat jeden zaměstnanec školy s tím, že vždy alespoň jeden s těchto zaměstnanců musí být pedagogickým pracovníkem. Zaměstnanci, kteří nejsou pedagogickými pracovníky, musejí být zletilí a svéprávní.

Zvláštní pravidla platí, pokud je sraz žáků na akci na jiném místě než ve škole. V takovém případě musí být bezpečnost (dozor) na místě srazu zajištěna již 15 minut před časem srazu. Zajišťování bezpečnosti ze strany školy končí na předem určeném místě v předem určený čas.

¹ § 366 ve spojení s § 391 Zákoníku práce.

² § 367 ve spojení s § 391 Zákoníku práce.

Místo a čas srazu a ukončení akce musí škola oznámit nejméně 2 dny dopředu zákonným zástupcům žáků.

3.2 Finanční zajištění a logistika

Mimoškolní aktivity jsou obecně spojeny s vyšší finanční náročností. Při vyhledávání exkurzí je nutno mít na paměti i toto hledisko. Výhodné z pohledu finančního i organizačního je složení několika exkurzí do projektového dne (případně dvou dní). Řada firem v současnosti nabízí školám dopravu zdarma tuto informaci lze nalézt na webu, nebo domluvit s personálním oddělením firem.

Často lze využít také projektů, které realizují hospodářské komory a profesní svazy, případně projektů zaměřených na propagaci a podporu konkrétních oborů. Na organizaci exkurzí a projektových dnů lze také čerpat prostředky z OP VVV prostřednictvím „šablon“.

Pokud je požadována finanční spoluúčast od žáků, měla by být přesně vyčíslena a spolu s dalšími informacemi včas komunikována směrem k rodičům.

3.3 Fáze exkurze

3.3.1 Příprava

3.3.1.1 Dlouhodobý plán exkurzí

Pro zajištění provázanosti s obsahem vzdělávání po obsahové i časové stránce a dostatku kapacit personálních i finančních je vhodné exkurze dlouhodobě plánovat. Ideální se jeví příprava celoročního plánu, který je schválen ředitelem školy na začátku školního roku. Tento plán by měl být zároveň dostatečně flexibilní, aby umožňoval dílčí změny, nicméně měl by představovat základní rámec.

Plán by měl být tvořen každý rok v rámci plánování školního roku skupinou vedoucích učitelů jednotlivých odborností (oborových garantů) pod vedením zástupce ředitele školy. Rozvaha by měla brát v úvahu požadavky školy i potvrzené možnosti poskytovatelů a výsledek této rozvahy začlenit do plánovacích dokumentů školy včetně ŠVP, do tematických plánů jednotlivých předmětů a posléze i do harmonogramu školního roku. Pozornost by měla být věnována odbornému přínosu vybraných exkurzí a jejich návaznosti na probíranou látku.

Zvýšenou pozornost je vhodné věnovat výběru a přípravě učitelů, kteří se exkurzí budou účastnit. Tímto úkolem by měli být pověřováni jen učitelé, kteří jsou svou autoritou a odbornou úrovní schopni zabezpečit bezproblémový a skutečně přínosný průběh celé akce a zajistit kromě doprovodu také potřebné materiální a metodické zajištění. Zároveň je včasnou komunikací možné zamezit problémům s nahrazováním a přesunem učiva a nahrazováním hodin.

3.3.1.2 Příprava exkurze

Každá exkurze by měla být dobře připravená. V dostatečném časovém předstihu musí žáci a jejich rodiče dostat informace o:

- zaměření exkurze,
- termínech a místech,
- potřebném základním vybavení (povinném a doporučeném)
- zabezpečení stravování, případně též ubytování, ale také způsobu vyúčtování
- předpokládaných nákladech (event. i o způsobu jejich vyúčtování – zejména u vícedenních akcí).

Informace by měly být podány v písemné podobě.

Příprava má i nezbytnou část administrativní. Vše začíná vyhledáním exkurze a domluvením termínu, který je zpracován do dlouhodobého plánu exkurzí. Konkrétní program je odvislý od počtu účastníků. Ideální jsou spíše menší, úžeji zaměřené skupinky, což klade větší nároky na logistiku a spolupráci s dalšími pedagogy. Na základě počtu žáků je stanoven počet doprovázejících učitelů (viz výše bod 3.1). Pedagog zajistí (či ověří, zda je platné) pojištění. Zajistí nezbytná povolení, vstupenky, dopravu, ověří možnosti slev. Ohledně dopravy je vhodné zvážit finanční a logistickou výhodnost veřejné a individuální dopravy. Vyplatí se koordinace s jinými třídami a školami pro optimalizaci organizační a finanční náročnosti. Při domlouvání exkurze nesmí být opomenuty podmínky návštěvy – obuv, oblečení apod.

Exkurze by měla být nedílně propojena s výukou. Z tohoto důvodu je důležité si včas promyslet její náplň, zadat žákům přípravné úkoly, připravit pracovní listy a promyslet si, jak výsledky z exkurze zařadit do následné výuky.

Žáci by měli být aktivně zapojeni již v této fázi. Ideální postup přípravy uvádíme níže:

Cíle exkurze

Žák se seznámí se společnými cíli exkurze a základními informacemi.

Návaznost na výuku

Učitel jasně a výstižně vysvětlí, nebo vede žáky k samostatnému poznání toho, jak exkurze souvisí s výukou, jak by poznatky mohli v budoucnu využít a jaké na významné jevy a procesy se mají primárně zaměřit.

Další informace

S využitím internetu žák zjistí základní informace o firmě s ohledem na stanovené cíle.

Očekávání a přínosy

Žák si nadefinuje, co by mu exkurze mohla přinést, k čemu by mohl poznatky využít a jaké má očekávání

Příprava na exkurzi

Žák si ujasní, jaké informace mu chybí, co by se chtěl na exkurzi dozvědět a připraví si seznam otázek.

3.3.2 Realizace

Ve spolupráci se poskytovatelem exkurze by měl být připraven harmonogram podle kterého by měla exkurze postupovat. Obecně by měla mít exkurze kratší teoretickou část a delší část praktickou. Součástí teoretické části by měly být organizační informace a poučení o bezpečnosti. Program exkurze by měl být pro žáky zajímavý, učitel by neměl být pouze pasivní průvodcem nebo dozorem, ale aktivním účastníkem exkurze. V případě potřeby působí jako moderátor nebo facilitátor. Podporuje žáky, aby byli aktivní. V případě nutnosti směřuje průvodce v souladu s žádoucími stanovenými cíli. Aktivním kladením otázek a vysvětlováním učitel orientuje pozornost žáků tak, aby si všímali podstatných jevů a procesů, vede k jejich analýze, chápání vztahů, spojení názorného materiálu s dosavadními poznatky a zkušenostmi

V průběhu exkurze je vhodné si dělat poznámky pro využití v rámci navazujících aktivit. Je-li to z hlediska organizace a zaměření vhodné, mohou mít žáci během exkurze zadány skupinové úkoly – např. okruhy informací, které mají zjistit. To podpoří jejich motivaci a pozornost a napomůže kvalitě navazujících aktivit. Může se jednat například o popis konkrétních strojů, výpočty produkce apod.

Každé exkurze má svoje specifika. Modelové průběhy exkurzí dle jednotlivých typů jsme uvedli výše v bodě 2.3.

3.3.3 Vyhodnocení

Jedná se možná o nejdůležitější, přesto však neprávem opomíjenou fázi exkurze.

3.3.3.1 Zpětná vazba

Bezprostředně po exkurzi je vhodné získat zpětnou vazbu, ideálně formou dotazníku, s jehož výstupy lze dále pracovat (ideální je elektronická forma přes google doc). Zpětná vazba poslouží pro vyhodnocení splnění cílů exkurze, spokojenosti účastníků a zlepšení do budoucna. Zpětná vazba by měla pomoci odpovědět na tyto otázky

- Byly splněny cíle a očekávání?
- Byl časový plán přiměřený obsahu exkurze?
- Jaká byla náročnost úkolů?
- Byla exkurze pro žáky zajímavá?
- Co se nepovedlo, co by se dalo udělat lépe?

3.3.3.2 Rozvoj žáků

U žáků mladších je vhodné ověřit znalostní přínos exkurze hravou formou – například kvízem, tajenkou, doplňovačkou apod.

Pozitivní přínos exkurze se značně zvýší, pokud učitel učitelé zadává po exkurzi úkoly zaměřené na další využití získaných poznatků. Zaměření úkolů může být různé s ohledem na zaměření exkurzí a jejich cíle. O exkurzi by měli být informováni všichni pedagogové, kterých se alespoň částečně obsahově týká (k tomu slouží dlouhodobý plán exkurze).

U odborně zaměřených exkurzí se primárně nabízí provázání s probíranými procesy ve výuce – zejména chemii, biologii, fyzice. Široké spektrum možností nabízí matematika. V rámci humanitních předmětů se nabízí slohové práce, prezentace a referáty, které zároveň vedou k rozvoji prezentačních a komunikačních dovedností.

3.3.3.3 Rozvoj pedagoga

Výsledky exkurze jsou cenným studijním materiálem také pro pedagoga, který tímto způsobem získává poznatky pro další pedagogickou práci, udržuje si kontakt s realitou světa práce, je informován o moderních pracovních postupech a technologiích a získává

4 Specifika exkurzí pro zdravotně znevýhodněné

Je třeba zmínit specifické požadavky, které se váží s organizací exkurzí žáků se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami, vývojovými poruchami učení nebo chování). U žáků s tělesným postižením je samozřejmě nutné volit pro exkurzi zařízení k tomu vhodná, a to svým uzpůsobením i zaměřením, které by mělo být vždy z pohledu možných přínosů s přihlédnutím ke konkrétním hendikepům přínosné.

Určité bariéry lze překonat spoluprací s druhými, v páru nebo ve skupině (hodně tuto potřebu saturuje nejen spolužák, kterému rovněž vyhovuje učení ve dvojici spojené s diskuzí a opakováním učební látky, ale pomůže i asistent pedagoga, který zaujme roli partnera).

Mezi potřeby žáků s tělesným postižením, ale i žáků nemocných patří preference určité denní doby, potřeba jídla a pití, potřeba pohybu, s čímž souvisí i další potřeby relaxace a odpočinku. To vše je nutno při tvorbě programu reflektovat a zařadit pauzy o odpovídající frekvenci a délce.

Žáci s neurologickou symptomatikou mívají potíže v procesu učení, které jsou ovlivněny poruchami pozornosti a soustředění, nerozhodností a snadnou unavitelností. Exkurze zde může být mimořádně vhodnou formou, jak učební látku vhodně podpořit interaktivní formou. To platí i pro žáky se smyslovým postižením, kde ovšem musí být program upraven do formy auditivního, nebo vizuálního, což klade větší nároky na domluvu s poskytovatelem exkurze a pečlivost přípravy. Exponáty a zařízení v provozech mohou při vhodném nastavení sloužit jako užitečné didaktické pomůcky.

U žáků s tělesným postižením pohybujících se na vozíku, ale i o berlích, je zásadní požadavek bezbariérovosti prostředí, a to uvnitř objektu i v jeho okolí. Tuto skutečnost je nutno předem ověřit.

Celkově by měly být exkurze u této cílové skupiny voleny tak, aby napomáhali naplňování stanovených didaktických cílů a zároveň umožňovali žáky motivovat a rozšiřovat jim obzory z hlediska možného pracovního uplatnění. Špatně zvolená a připravená exkurze může mít účinek přesně opačný, proto by exkurze pro zdravotně znevýhodněné měly být voleny a připravovány velmi pečlivě a konzultovány s odborníky, poskytovateli exkurzí i samotnými žáky.

5 Požité zdroje:

- Hovorková, G. (2010): Metody a formy zvýšení účinnosti exkurzí, vycházek a výletů ve výuce na střední odborné škole. Brno: Masarykova Univerzita. Dostupné na URL: https://is.muni.cz/th/345339/pdf_m/DPGH.pdf.
- KROTKÝ, J. (2017): Metodika exkurze. Prezentace z KONFERENCE Spolupráce ŠKOL a FIREM zaměřená na potřeby ŽÁKŮ. Dostupné na URL http://www.posvitsinabudoucnost.cz/wp-content/uploads/2018/05/2_Metodika-exkurze-Jan-Krotk%C3%BD.pdf.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. (2009): Pedagogický slovník. Praha: Portál.
- SVOBODOVÁ, J. (2011): Exkurze ve výuce. Dostupné na URL: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/10081/EXKURZE-VE-VYUCE.html/>.
- Školský zákon 561/2004 Sb.